

MATARÓ
Agenda Urbana 2030

Aproximació a la Ciutat Inclusiva

Fernando Fantova

#MataróCiutatInclusiva

**Cap a una primera
identificació de temes crítics i
tendències, així com d'agents
interessats o interessants.**

Fernando Fantova

12 d'octubre 2021

Introducció

Pels incomptables documents escrits i verbals rebuts fins al moment, i per les referències i contextos evocats, es diria que la dimensió de la realitat que s'anomena amb l'expressió "**ciutat inclusiva**" és la **dimensió que sol denominar-se com a social** i que sol diferenciar-se d'altres dimensions com l'econòmica, l'ambiental, la tecnològica, la territorial, la política o d'altres. En aquest moment del procés (i en aquest document) em sembla prioritari explicitar com interpreto la dimensió la cura de la qual se m'ha encomanat, i com entenc (o proposo) la seva interacció amb les altres dimensions en el marc del procés que arrenquem.

Posteriorment, sobre aquesta base, identificarem algunes tendències, temes i possibles agents.

Problematitzar la cosa social

En el mapa conceptual a l'ús en la nostra societat, allò social sol ser **quelcom que "ve després", que és subsidiari**. Així, per exemple, entenem que el normal és donar satisfacció a les nostres necessitats mitjançant l'activitat anomenada *econòmica* i que, en situacions o contingències excepcionals, quan aquest funcionament econòmic normal falla (per exemple, perquè emmalaltim, perquè ens quedem sense feina o perquè ens fem grans i no podem seguir treballant), llavors venen aquests mecanismes o dispositius que porten l'adjectiu *social*: Seguretat Social, assistència social, benestar social, serveis socials, i així successivament.

Quan utilitzem, per posar un altre exemple de marc de referència, el llenguatge dels drets humans, passa quelcom semblant. Els drets de primera generació (els drets civils i polítics) són aquestes llibertats en virtut de les quals podem, entre altres coses, tenir propietats o crear riquesa. I després venen els drets de segona generació, els drets socials, que són prestacionals (com **educació, sanitat, serveis socials, ocupació, habitatge o garantia d'ingressos per a la subsistència**), la garantia i protecció dels quals sol ser menor (o diferent) si les comparem amb les dels drets de primera generació.

Podríem dir, per tant, que anomenem *socials* a accions o polítiques que **recomponen la societat, que tornen a integrar-la** després que les llibertats dels individus (civils, polítiques, econòmiques o d'altres) l'han trencat o fragmentat (se suposa que involuntàriament) fins i tot deixant gent *fora* d'ella. S'entén que les polítiques d'inclusió social ens fan més iguals (en termes absoluts o, quan parlem d'equitat, re-

latius) en oportunitats, tracte o resultats; ens reconstrueixen com a comunitat, generant cohesió social, participació social.

Aquest procés de desenvolupament de les institucions i del pensament polític, jurídic i, en general, de les ciències socials, ens podria portar a **definir un perímetre** al qual al comissionat de #MataróCiutatInclusiva li correspondrien una sèrie d'àmbits sectorials d'activitat (o, corresponentment, de branques de la política pública) que, convencionalment, s'han considerat *socials*. Ja hem citat els sis grans àmbits o branques sectorials o verticals més reconeixibles (educació, sanitat, serveis socials, ocupació, habitatge i garantia d'ingressos per a la subsistència) però n'hi podria haver d'altres d'aquesta índole (com ara cultura o participació) i després hi ha totes les matèries transversals que solen tenir a veure amb col·lectius poblacionals (igualtat entre dones i homes, joventut, diversitat en orientació o identitat sexual o de gènere, gent gran o altres per l'estil).

Tanmateix, ha estat en bona mesura l'èxit de les polítiques socials en la segona meitat del segle XX (a Espanya amb cert retard) el que ha transformat notablement la societat i, segurament, la potència combinada de l'economia del coneixement i l'Estat de benestar ens ha permès trencar ancoratges de gènere, familiars, intergeneracionals, comunitaris, morals o religiosos que constituïen aquesta societat que les polítiques socials tradicionals reparaven o reconstruïen. És el que les i els estudiosos de les polítiques socials van anomenar els *nous riscos socials*, per als quals el sistema de benestar tradicional no està preparat. Enfront d'una societat ordenada amb

mecanismes d'inclusió social que van apareixent seqüencialment (primer família, després mercat, després Estat i així), emergeix una **societat complexa, globalitzada, reticular, de consum, individualitzada, reflexiva, longeva, finançaritzada, digitalitzada, dessacralitzada i del risc**, amb oportunitats inèdites de qualitat de vida i inclusió social, però amb noves i potencialment catastròfiques amenaces de fragmentació i exclusió social. L'exclusió social deixa de ser un esdeveniment residual al final d'un funcionament social ordenat amb un contracte social clar (el de la societat industrial patriarcal), per ser una conseqüència estructural d'un funcionament sistèmic en una societat sense relat canònic.

Si això és així, s'entén que, cada vegada més, totes les polítiques públiques poden (i han de) tenir una certa dimensió o impacte social. D'altra banda, l'envergadura (en termes de recursos i estructures) de, almenys, algunes polítiques públiques anomenades socials (singularment, en el nostre entorn, la sanitària, l'educativa i la de pensions) fa que rebin importants expectatives i exigències quant al seu impacte econòmic o mediambiental, per exemple, i no només social.

Podem dir, llavors, que **les polítiques anomenades socials no són només socials i que no només les polítiques socials tenen caràcter social**: no només les polítiques anomenades socials construeixen societat; no només elles protegeixen, reparen, construeixen i promouen relacions socials, equitat social, inclusió social.

Tendències

Això que venim assenyalant s'expressa en algunes tendències de referència proposades avui en polítiques d'inclusió social, entre les quals destacarem la redistribució, la relocalització, la innovació, la integració i la coproducció.

Predistribució com a enfocament complementari al de la redistribució. Les polítiques redistributives actuen després que els mecanismes familiars o mercantils, fonamentalment, han generat desigualtats i les compensen o corregeixen en part. Tanmateix, en la societat

que hem descrit, aquesta redistribució arriba massa tard i per això es proposen unes polítiques socials més proactives i preventives, que construeixin capacitats individuals i col·lectives i evitin com més aviat (aigües amunt) la divergència cap a la desigualtat i l'exclusió social en les trajectòries de les persones.

Relocalització com a imperatiu per a la sostenibilitat. La globalització neoliberal ha anat massa lluny en el seu intent de deslocalització de les activitats humanes i estem aprenent, a base de molt patiment en ocasions, el valor de la proximitat, del quilòmetre zero, de la circularitat, de l'autonomia, de la comunitat, doncs, en definitiva, som cossos físics amarats en un entorn natural amb el qual ens hem de reconciliar, també els éssers urbans.

Innovació com a dinàmica permanent d'aplicació del millor coneixement disponible en cada moment. La societat del coneixement és la societat de la professionalització, de la recerca, de la tecnologia i de la innovació en tots els nivells: operatiu, organitzatiu i polític. Les polítiques socials es tornen exploratòries i, cada vegada més, experimentals, i aspiren a estar basades en l'evidència.

La integració tant vertical (multinivell) com horitzontal (intersectorial) com imperatiu davant el risc de la saturació, confusió i disfunció del conjunt de polítiques públiques i activitats professionals. Cada vegada més, necessitem una arquitectura ordenada de les polítiques sectorials, transversals i intersectorials en les quals no parlem d'una coordinació o treball en xarxa a partir d'unitats concebudes com a independents, sinó d'una dinàmica estructurada d'atenció, gestió i governança integrades.

Coproducció com a capacitat d'aprofitar els avantatges comparatius de cada tipus d'agent per a determinades funcions, per a determinat coneixement.

Coproducció és innovació social en la mesura que suposa innovació en els mitjans o concert entre agents (a més de la innovació en els processos i efectes, ja evocada). És especialment l'hora de l'emergència de la societat civil organitzada, del procomú, de l'espiral del do, del tercer sector, de l'economia solidària com a estació intermodal entre Estat, mercat i comunitat.

Idea força i temes crítics

Per tot el que s'ha dit, és lògic que les i els diferents comissionats ens repartim les matèries o els assumptes però, alhora, diríem que **cada comissionat o comissionada posaria deures a la resta**. Així, el comissionat de #MataróCiutatInclusiva *demanaria* a la resta coses com una ciutadania inclusiva, un creixement econòmic inclusiu, un urbanisme inclusiu, unes tecnologies inclusives, un entorn inclusiu, un turisme inclusiu, una governança inclusiva, una mobilitat inclusiva, una emprenedoria inclusiva, una administració inclusiva, una connectivitat inclusiva, un esport inclusiu, i així successivament.

Sigui com sigui, si el comissionat de #Mataró-CiutatInclusiva hagués de triar una idea força per a les seves propostes, aquesta seria la de la **#Interdependència**. Les polítiques públiques no poden contribuir més a invisibilitzar el fet de la nostra interdependència i d'una interdependència que és fonamentalment interdependència entre persones properes. Un ens abstracte anomenat Estat ens garantia el dret a una UCI gratuïta amb la millor tecnologia del mercat de la salut si emmalaltíem greument de la covid-19 però no podem oblidar que, a l'altre costat del llençol, hi havia una altra persona de carn i ossos possiblement esgotada, amb por a emmalaltir i a contagiar la seva família i, alhora, segurament, enormement motivada precisament per la seva empatia humana amb la persona malalta.

Les persones de Mataró també són interdependents amb les de la resta del món, sens dubte, i és fonamental millorar, ordenar i impulsar les nostres transaccions amb la resta de l'àrea metropolitana a la qual pertanyem, la resta del país, la resta de l'Estat, la resta d'Europa i la resta del món. Però, possiblement, al comissionat de #MataróCiutatInclusiva li toca més insistir en les **interdependències internes**. Des d'aquesta clau, alguns assumptes crítics per avançar com #MataróCiutatInclusiva podrien ser:

1. Un nou repartiment de (i una nova sinergia entre) **ocupacions remunerades i cures comunitàries** per deixar enrere la societat patriarcal i extractiva i la seva falsa dicotomia entre funcions productives i reproductives.
2. Un nou disseny, organització i gestió dels espais, infraestructures i suports per **a l'allotjament i la convivència** construint comunitats acollidores, col·laboratives i sostenibles.
3. Un nou pacte per la **garantia de la subsistència** quant als aliments, els recursos materials i els subministraments energètics a través, fonamentalment, de la suficiència d'ingressos econòmics per a les persones.
4. Un nou impuls al **teixit associatiu, cooperatiu i, en general, col·laboratiu** de base comunitària i territorial com a forma d'empoderament, relació, participació i, en definitiva, producció de béns comuns.
5. Un nou **relat, rituals i símbols** de i des de la identitat de Mataró, connectant amb el llegat de la seva història i enlairant el potencial de la seva diversitat generacional i cultural.

1. El primer dels temes crítics intenta abordar les disfuncions que ara es produeixen (canalitzades en bona mesura per divisòries econòmiques, de gènere, generacionals, d'origen o altres) en el repartiment i la compartició dels treballs necessaris per a la vida: unes persones sobrecarregades mentre d'altres estan aturades, unes persones amb dificultats per exercir les cures quotidianes dels seus éssers estimats i el seu entorn i unes altres sense activitats ni relacions que donin sentit a la seva existència, unes persones en ocupacions precàries que no els treuen de la pobresa i altres enganxades a activitats rendibles econòmicament però improductives socialment. Referent a això s'ha de **visibilitzar la interdependència, la interrelació i la imbricació (la potenciació recíproca)** entre les activitats econòmiques i les ocupacions que permeten posicionar a Mataró en els intercanvis amb els seus entorns (nou tèxtil, nou turisme, R+D+i en salut o altres) i els treballs (tant remunerats com familiars i comunitaris) essencials per a la cura i la sostenibilitat de la vida quotidiana (seguretat, neteja, cures o altres).

2. Amb el segon dels temes subratllem la importància crítica que tenen les oportunitats de viure i conviure en habitatges, veïnats i barris per a la inclusió o exclusió social de les persones. Freqüentment hi ha hagut un divorci entre les polítiques de planejament del territori i d'edificació d'habitatges, d'una banda, i les polítiques anomenades socials o comunitàries, de l'altra. Com si les primeres possessin un escenari físic al qual les segones s'haguessin de sotmetre. Per contra, es tractaria més aviat d'impulsar iniciatives de **coproducció participativa d'una gamma molt més versàtil i inclusiva d'infraestructures** (en un continu des de l'individual a allò col·lectiu) per l'habitar, el conviure i el compartir l'espai d'una diversitat de persones, cosa que, per cert, resulta crític per enfrontar reptes emergents com els de les soledats emocionals i existencials i les cures de llarga durada.

3. L'abordatge del tercer dels temes (la subsistència material o la suficiència d'ingressos) excedeix sens dubte de les competències municipals. Tot i això, les autoritats locals no poden mirar cap a una altra banda quan les necessitats més bàsiques i peremptòries d'algunes de les seves veïnes i veïns no estan cobertes. Es tracta,

però, que l'abordatge d'aquestes mancances materials i econòmiques **es despulli del caràcter assistencialista i punitiu i de la ineficiència administrativa i burocràtica** que sol acompanyar l'aportació de recursos, contaminant i impossibilitant, de pas, l'aplicació d'altres polítiques i la realització d'altres intervencions. Hem de reordenar l'acció municipal contra la pobresa diferenciant la part de garantia d'ingressos per a la subsistència de les accions d'acompanyament a persones, i de promoció de respostes comunitàries a les necessitats més bàsiques de les nostres veïnes i veïns.

4. Amb el quart dels possibles temes es tracta d'entendre que els poders públics han d'estar interessats a promoure la generació, desenvolupament i impacte de les **organitzacions comunitàries, cooperatives i solidàries, establint aliances estratègiques** amb elles que fugin del clientelisme i la instrumentalització, i contribueixin a ampliar la seva base social i la seva implicació en els més variats processos econòmics, polítics i, en general, socials. Les polítiques públiques de foment de la iniciativa social i l'economia solidària han d'ajudar les organitzacions a transcendir la seva comesa o encàrrec originari (normalment vinculat a un determinat col·lectiu poblacional) i obrir-se a una major diversitat de persones des d'una major autonomia i capacitat d'interlocució complexa com a organitzacions.

5. Per últim (o potser en primer lloc), la inclusió de totes les persones, l'avançar com a #MataróCiutatInclusiva necessita **la fibra del sentit profund, del per què de tot això, de la identitat**. Moltes vegades polítiques paternalistes d'inclusió social han oblidat el valor profund d'aquest tipus d'elements intangibles que es juguen, en gran mesura, en la capacitat de rebre amb respecte i cura el llegat de com han construït la identitat de la ciutat anteriors generacions o poblacions autòctones i, alhora, enriquir i potenciar aquest acostament amb aportacions de noves generacions o persones que arriben de fora. Aquest orgull de ciutat i de barri es manifesta en rituals i símbols, en activitats emblemàtiques, en llocs especials per a les comunitats.

Aquest projecte està subvencionat pel Servei Públic d'Ocupació de Catalunya i l'FSE en el marc dels Programes de suport al desenvolupament local

